

ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

M. Zinchenko,

lecturer in Finance department, Odessa National Economic University, Odessa

THE ECONOMIC NATURE OF THE FINANCIAL FLOWS OF LOCAL BUDGETS

У статті встановлено існування прямої залежності між величиною факторів виробництва та ВВП, за рахунок розподілу та перерозподілу якого в основному формуються централізовані фонди грошових коштів, зокрема, місцеві бюджети. Зазначено, що перерозподіл ВВП включає два етапи: на першому етапі відбувається розподіл доданої вартості та формування первинних доходів суб'єктів, зайнятих у створенні валового національного продукту (ВВП), а на другому етапі відбувається вилучення частини доходів у власників первинних доходів: фізичних осіб (заробітна плата), домогосподарств (дохід) та юридичних осіб (прибуток) шляхом застосування податкового та неподаткового (інфляційного, позичкового) методів. Дослідженням доведено, що вхідні фінансові потоки місцевих бюджетів мають певні особливості, зокрема, не утворюються за рахунок використання інфляційного методу. Аргументовано, що у випадку реалізації фізичного капіталу (комунального майна, угідь) джерелом формування вхідних фінансових потоків місцевих бюджетів є національне багатство (НБ). Розкрито, що джерелом формування фінансових потоків місцевих бюджетів може бути національний дохід інших країн та фонди міжнародних фінансових інституцій у випадку здійснення запозичень (у формі прямого кредиту та при емісії й розміщенні цінних паперів). Визначено, що вихідні фінансові потоки місцевих бюджетів забезпечують надання населенню суспільних благ. Зроблено висновок про необхідність застосування наукового підходу до управління фінансовими потоками місцевих бюджетів, що сприятиме соціально-економічному розвитку регіонів та країни в цілому.

The existence of a direct relationship between the magnitude of the factors of production and GDP been ascertained in this paper. Centralized funds of the funds, including local budgets, are mainly formed due to the distribution and redistribution GDP. Indicated that the redistribution of GDP consists of two steps: the first step is the distribution of value added and formation of primary income of subjects, employed in the creation of GDP, and the second step is withdrawal in the primary income owners: the individuals(wages), households (income) and entities (profit) by applying the tax and non-tax methods. Studies have shown that incoming cash flows of local budgets have certain features, in particular, is not formed by using the inflation method. Was argued that when the physical capital (public property, land) sold the source of incoming cash flows of local budgets is national wealth (NW). Revealed that the source of the finance flows of local budgets may be the national income of other countries and fonds of international financial institutions in the case of borrowing (in the form of a direct loan, the issue and placement of securities). Determined that the outgoing financial flows of the local budgets ensures the provision of provision of public goods of the population. The output made about the need of use a scientific approach to the management of financial flows of local budgets that will be promote social and economic development of the regions and the country as a whole.

Ключові слова: фінансові потоки, місцеві бюджети, ВВП, фактори виробництва, сукупний суспільний продукт.

Key words: financial flows, local budgets, GDP, factors of production, gross social product.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

Дестабілізація макроекономічних пропорцій, яка є наслідком матеріально-фінансової незбалансованості, призводить до негативних явищ в економіці як країни в цілому, так і її регіонів. Існуючі деформації у вітчизняній економіці, зумовлені створеними соціально-економічними, політико-правовими і морально-етичними умовами, призвели до виникнення і посилення диспропорції розподілу та перерозподілу ВВП (вимірювача сукупного суспільного продукту [1]), що негативно відбивається

на процесах суспільного відтворення та обсягах фондів грошових коштів (фондів фінансових ресурсів). Саме тому, оптимізація фінансових потоків та своєчасне коригування напряму їх руху зумовлюють можливість для створення передумов безперервного та збалансованого соціально-економічного розвитку суб'єктів господарювання, регіону, країни.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні та методологічні аспекти фінансових потоків досліджували такі зарубіжні та вітчизняні вчені,

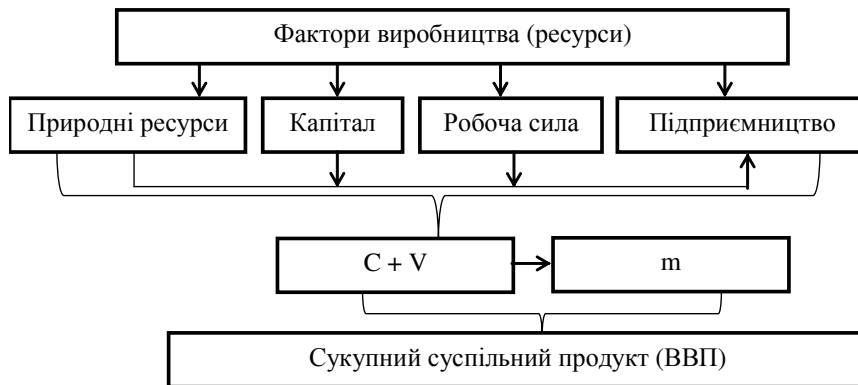

Рис. 1. Схема залежності величини сукупного суспільного продукту (ВВП) від факторів виробництва

Джерело: складено автором за даними [2, том I, глава III].

як Азаренкова Г.М., Горбунов А.Р., Концева В.В., Костенко С.С., Лазичев О., Майборода О.В., Мороз А.І., Моткуєва А.А., Новіков О.О., Уваров С.А., Черевко В.О., Школьник І.О. та ін. Віддаючи належне їх напрацюванням, слід зазначити, що й досі залишають недостатньо дослідженою економічна природа фінансових потоків місцевих бюджетів.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є розкриття економічної природи фінансових потоків місцевих бюджетів, що дозволить виявити джерела їх формування та напрями зростання фінансового потенціалу регіону.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Інтенсивним фактором економічного зростання в країні, як відомо, виступає якісне покращення розподільчих та перерозподільчих процесів, яке, в свою чергу, впливає на відтворюваний процес. Відтворювальний процес зумовлює відповідний рух капіталу, природних ресурсів та робочої сили (факторів виробництва). Від величини факторів виробництва, відповідно марксистської теорії, залежить величина постійного (С) та змінного (V) капіталу [2]. Величина капіталу впливає на величину сукупного суспільного продукту, який у вартісному виразі є сумою вартостей продукції усіх суб'єктів господарювання, що складається з постійного капіталу, змінного капіталу та додаткової вартості (m). Тобто створення максимально сприятливих умов для залучення ресурсів у виробничий процес та їх ефективно використання є пріоритетним завданням фінансової політики держави й місцевого самоврядування, вирішення якого покращить фінансовий потенціал регіону та країни в цілому. Від успішного вирішення цього завдання залежатиме величина сукупного суспільного продукту та його частини національного доходу (сума оборотного капіталу та доданої вартості) як основного джерела наповнення централізованих фондів грошових коштів (рис. 1).

Таким чином, існує пряма залежність між величиною факторів виробництва та ВВП (основним вимірником сукупного суспільного продукту), за рахунок розподілу та перерозподілу якого, в основному, формуються централізовані фонди грошових коштів. Розподіл ВВП передбачає розподіл доданої вартості та формування первинних доходів суб'єктів, зайнятих у створенні ВВП [3]. До таких суб'єктів (власників первинних доходів) відносять:

- фізичних та юридичних осіб, що отримують заробітну плату, орендну плату (ренду), проценти, прибуток та утворюють національний дохід (НД);

- державу та територіальну громаду, які отримують прибуток від державного та комунального сектору, надходження від володіння державним й комунальним майном, угіддями та від наданих послуг (рента, про-

цент, плата та інші). Такі кошти й надходять до бюджетів відповідного рівня.

Крім того, на етапі розподілу ВВП та формування відповідного централізованого фонду (в залежності від закріпленої у законодавстві норми) надходять непрямі податки.

Перерозподіл ВВП, який безпосередньо пов'язаний із створенням та використанням централізованих фондів коштів, включає два етапи. На першому етапі відбувається вилучення частини доходів у власників первинних доходів фізичних осіб (заробітна плата), домогосподарств (дохід) та юридичних осіб (прибуток) шляхом застосування податкового та неподаткового (інфляційного, позичкового) методів. Після сплати відповідних податків (зокрема, в Україні фізичними особами та домогосподарствами — податку з доходів фізичних осіб, а юридичними особами — податку на прибуток підприємств) у суб'єктів формуються вторинні доходи (чистий прибуток та чистий дохід), які можуть також розподілятися або на споживання або на збереження. Під час споживання вторинні доходи можуть підпадати під дію інфляційного методу формування централізованих фондів коштів, а збереження може перетворюватися у інвестиції, які й залучаються відповідними суб'єктами господарювання, у тому числі органами державної влади та місцевого самоврядування. Зауважимо, що держава в особі органів державної влади та органів місцевого самоврядування може залучати (у формі запозичень) тимчасово вільні грошові кошти фізичних і юридичних осіб шляхом прямого державного (місцевого) кредиту та випуску й реалізації цінних паперів.

Отже, під час розподілу та перерозподілу ВВП утворюються вхідні фінансові потоки централізованих фондів грошових коштів (рис. 2).

Варто зазначити, що джерелом наповнення централізованих фондів коштів та формування фінансових потоків може бути не лише ВВП (або його частина національного доходу (НД), а й національне багатство (НБ). Так, фізичний капітал (нагромаджені матеріально-речові фонди) може продаватися, за рахунок чого утворюватимуться вхідні фінансові потоки централізованих фондів коштів. Наприклад, до загального фонду державного бюджету України від приватизації державного майна у 2013 році надійшло 1,5 млрд грн. [4].

Ще одним джерелом наповнення бюджетів різних рівнів є НД інших країн та фонди коштів міжнародних фінансових інституцій у випадку залучення грошових коштів у вигляді зовнішніх запозичень (державного (місцевого) кредиту й розміщення цінних паперів).

Таким чином, до джерел формування фінансових потоків централізованих фондів коштів відносять: ВВП, власне національне багатство (НБ) країни та НД іншої країни.

На другому етапі перерозподілу ВВП (вторинний розподіл) утворюються вихідні фінансові потоки централізованих фондів грошових коштів, напрямку руху та величина яких залежить від мети економічної політики держави. Однак, існують напрями руху фінансових потоків, які є об'єктивно необхідними для існування як держави, так і місцевого самоврядування (рис. 3).

Разом з тим, слід зауважити, що джерела утворення вхідних фінансових потоків та напрямки руху вихідних фінансових потоків будуть різнитися в залежності від рівня, на якому формуються фонди грошових коштів. Так, на макрорівні формується централізований фонд грошових коштів — державний бюджет (в унітарних країнах) та федеральний бюджет (в федеративних країнах). На мезорівні в результаті руху фінансових потоків також формуються централізовані фонди коштів, однак, у вигляді місцевих бюджетів (в унітарних країнах) та бюджетів суб'єктів федерації — регіональних бюджетів, бюджетів штатів та інших (в федеративних країнах).

Фінансові потоки мікрорівня формують децентралізовані фонди коштів підприємств (установ, організацій), домогосподарств, фізичних осіб.

У контексті даного дослідження нами будуть розглянуті особливості утворення та руху фінансових потоків мезорівня унітарних країн, до яких відноситься Україна. Зауважимо, що фінансові потоки місцевих бюджетів порівняно з фінансовими потоками державного бюджету та фондів підприємств (установ, організацій), домогосподарств й фізичних осіб мають певні особливості. Наприклад, на відміну від державного бюджету, до місцевих бюджетів не надходять грошові кошти залучені інфляційним методом. Натомість, до місцевих бюджетів надходять прибуток, отриманий у результаті функціонування комунального сектору — підприємств, установ, організацій, які є комунальною власністю, тобто власністю територіальні громади села (кількох сіл у разі добровільного об'єднання в сільську громаду їх жителів), селища, міста, району в місті [6]. Комунальними підприємствами в Україні є: житлово-комунальні підприємства (ЖКС), частково підприємства внутрішньо міського перевезення, тепло-, енерго-, водопостачання та інші. У більшій своїй частині такі підприємства є збитковими, однак, на нашу думку, це пов'язано з прорахунками системи управління та з порушенням принципів такого управління, зокрема, законності.

Крім того, до місцевих бюджетів надходять кошти від комунального майна, угідь, послуг. У випадку надання в оренду комунального майна (будинки), угідь (землі, зокрема, парків) у місцеві бюджети надходять орендні платежі. Органи місцевого самоврядування мають також можливість надавати населенню певні послуги. Наприклад, послуги з надання різного роду довідок.

Органи місцевого самоврядування мають право здійснювати реалізацію комунального майна, угідь (національного багатства) [6]. У цьому випадку до місцевих бюджетів будуть надходити кошти від таких угод.

Зауважимо, що види надходжень, які формують місцеві бюджети передбачаються Бюджетним кодексом Украї-

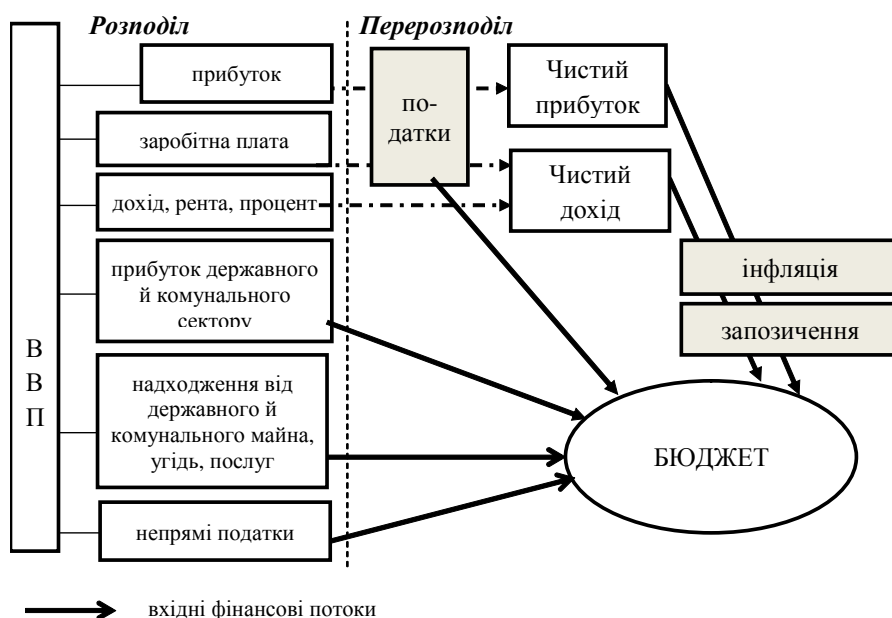

Рис. 2. Схема формування вхідних фінансових потоків бюджетів в результаті розподілу та перерозподілу ВВП

Джерело: складено автором за даними [3].

ни [7] та Податковим кодексом України [8]. Так, нормативно-правовими актами встановлено лише два місцевих податки: єдиний податок та податок на нерухоме майно відмінне від земельної ділянки, які, за своїми ознаками, є прямими.

Слід зазначити, що органи місцевого самоврядування у разі дефіцитності місцевих бюджетів мають право здійснювати запозичення у вигляді прямих кредитів та шляхом випуску (емісії) та розміщення цінних паперів (наприклад, облігацій внутрішньої муніципальної позики). Таким чином, залучають тимчасові вільні кошти населення країни. Крім того, аналогічним способом до місцевих бюджетів можуть бути залучені кошти міжнародних фінансових інституцій та інших країн, які або надають органам місцевого самоврядування кредити та/або викупають випущені ними облігації зовнішньої муніципальної позики.

Все вищезазначене дозволяє стверджувати, що вхідні фінансові потоки місцевих бюджетів формуються шляхом використання податкового та позичкового методів, а їх джерелом виступає: ВВП, НБ країни та/або НД іншої країни, фонди коштів міжнародних фінансових інституцій (рис. 4).

Вихідні фінансові потоки формуються у вигляді заробітної плати робітників комунальної сфери, поточних витрат комунальних установ (канцтовари, відрядження та інше), міжбюджетних трансфертів (до бюджетів нижчих рівнів та державного бюджету) та на фінансування бюджетних програм розвитку регіону (наприклад, буді-

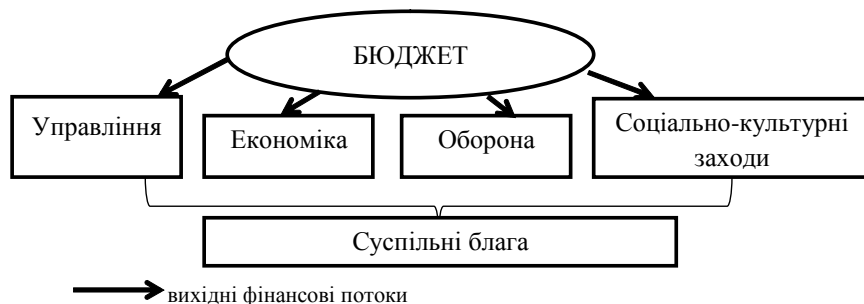

Рис. 3. Напрями руху вихідних фінансових потоків бюджетів

Джерело: складено автором за даними [5].

вництво автомобільних доріг, розбудова інфраструктури міста, селища, села) й підтримку населення (наприклад, комунальні субсидії), установ, організацій (наприклад, надання пільг з місцевих податків) [6]. Таким чином, органами місцевого самоврядування забезпечується надання суспільних благ територіальній громаді.

Зауважимо, що бюджетні відносини пронизують усі сторони територіального відтворювального процесу, тому місцеві бюджети мають високу ступінь трансформації відповідно до зміни цілей та задач регіонального розвитку. Саме тому, важливим є формування ефективного механізму впливу на бюджетні процеси взагалі та на фінансові потоки місцевих бюджетів зокрема.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ НАУКОВИХ РОЗРОБОК

З метою оптимізації фінансових потоків місцевих бюджетів та своєчасного коригування напрямку їх руху необхідно є застосування наукового підходу до формування таких вхідних та вихідних потоків. Врахування економічної природи фінансових потоків місцевих бюджетів під час здійснення управлінського процесу позитивно вплине на фінансовий потенціал регіону та забезпечить досягнення цілей соціально-економічного розвитку регіону й країни в цілому. Отже, здійснення ефективного управління фінансовими потоками місцевих бюджетів є головною метою діяльності органів місцевого самоврядування та органів державного влади, уповноважених здійснювати таке управління. Розбудова ефективно-функціонуючої системи управління фінансовими потоками місцевих бюджетів повинна стати результатом подальших наукових досліджень.

Література:

1. Політична економія: підручник / За ред. Ніколенко Ю.В. [Електронний ресурс]. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 632 с. — Режим доступу: http://studentinterbiz.at.ua/_ld/1/122_616858_FBEB7_ni.pdf
2. Маркс К. Капитал. Критика политической экономики. Т. 1 // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. 2-е изд. Т. 23. — М., 1962. — 907 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.esperanto.mv.ru/Marksismo/Kapital1/>
3. Опарін В.М. Фінанси (Загальна теорія): навч. посібник. — 4-те вид., без змін. — К.: КНЕУ, 2007. — 240 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://studentbooks.com.ua/content/view/226/54/1/1/>
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=3-97457&cat_id=53608
5. Ярошенко Ф.О. Науково-практичний коментар до Бюджетного кодексу України / Ф.О. Ярошенко // УДУФМТ. — 2010. — 592 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://store.kassiopeya.com/product_info.php?products_id=9
6. Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
7. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

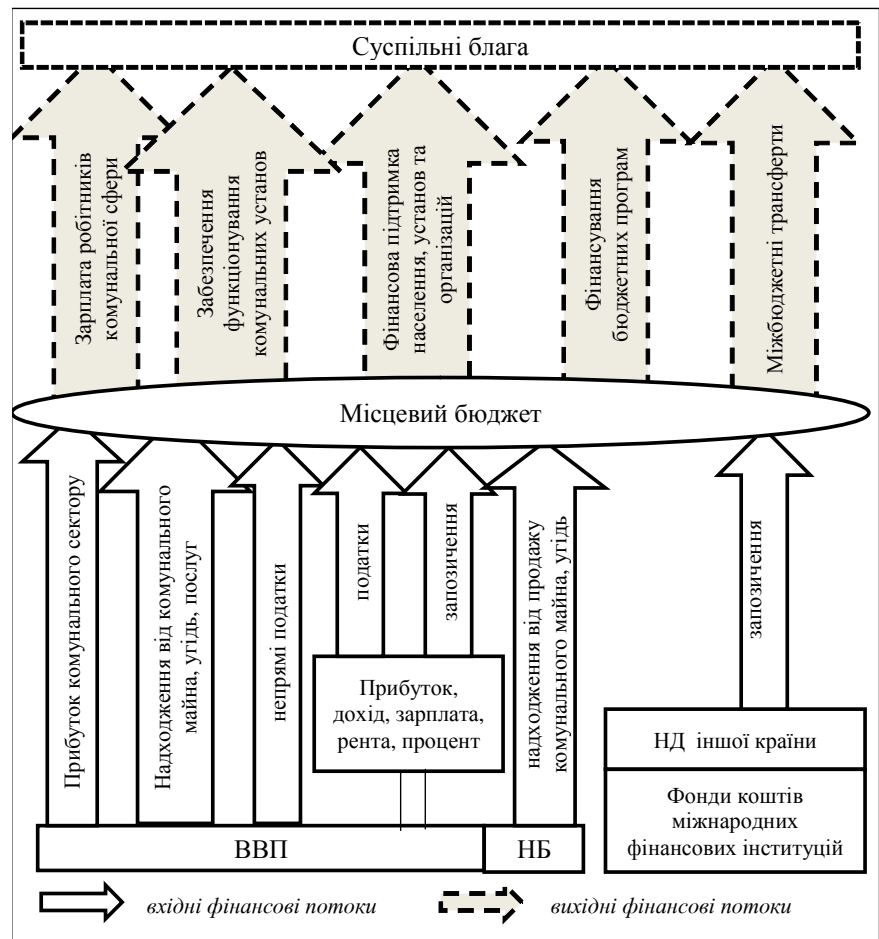

Рис. 4. Схема організації руху фінансових потоків місцевих бюджетів

Джерело: складено автором.

8. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

References:

1. Nikolenko, Yu. V. (2009), "Politychna ekonomiiia: Pidruchnyk", Kyiv, Tsentr uchbovoi literatury, available at: http://studentinterbiz.at.ua/_ld/1/122_616858_FBEB7_ni.pdf
2. Marks, K. and Enhel's, F. (1962), "Kapital. Krytyka polytycheskoj ekonomyky", T. 1, available at: <http://www.esperanto.mv.ru/Marksismo/Kapital1/>
3. Oparin, V. M. (2007), "Finansy (Zahal'na teoriia)": Navch. Posibnyk, 4-te vyd., bez zmin., Kyiv, available at: <http://studentbooks.com.ua/content/view/226/54/1/1/>
4. Ofitsijnyj sajt Ministerstva finansiv Ukrainy, [Online], available at: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=397457&cat_id=53608
5. Yaroshenko, F. O. (2010), "Naukovo-praktychnyj komentar do Biudzhethnoho kodeksu Ukrainy", available at: http://store.kassiopeya.com/product_info.php?products_id=9
6. The Verkhovna Rada of Ukraine (1997), The Law of Ukraine "Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini", available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> (Accessed 16 August 2014).
7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), Biudzhethnyj kodeks Ukrainy, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (Accessed 19 August 2014).
8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), Podatkovyj kodeks Ukrainy, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (Accessed 19 August 2014).

Стаття надійшла до редакції 19.08.2014 р.